

travelbook

Sardynia

Mistrzowska **ERGO**
ochrona **HESTIA**
#

Autorka przewodnika: Agnieszka Fundowicz

W przewodniku wykorzystano także teksty Agnieszki Masternak, Bereniki Wilczyńskiej i Beaty Garncarskiej

Aktualizacja: Mariusz Miodek

Redaktor prowadzący: Paweł Sondej

Redakcja: Jacek Okarmus

Korekta: Mariusz Miodek

Redakcja techniczna: Katarzyna Leja, Sabina Binek

Źródło pochodzenia danych kartograficznych:

OSM (www.openstreetmap.org)

Skład: Michał Sapeta

Projekt okładki: Ewa Jarocka; materiały graficzne na okładce zostały wykorzystane za zgodą Shutterstock Images LLC.

Wszelkie prawa zastrzeżone. Nieautoryzowane rozpowszechnianie całości lub fragmentu niniejszej publikacji w jakiegokolwiek postaci jest zabronione. Wykonywanie kopii metodą kserograficzną, fotograficzną, a także kopiowanie książki na nośniku filmowym, magnetycznym lub innym powoduje naruszenie praw autorskich niniejszej publikacji.

Wszystkie znaki występujące w tekście są zastrzeżonymi znakami firmowymi bądź towarowymi ich właścicieli.

Autorki oraz wydawnictwo Helion dołożyli wszelkich starań, by zawarte w tej książce informacje były kompletne i rzetelne. Nie biorą jednak żadnej odpowiedzialności ani za ich wykorzystanie, ani za związane z tym ewentualne naruszenie praw patentowych lub autorskich. Autorki oraz wydawnictwo Helion nie ponoszą również żadnej odpowiedzialności za ewentualne szkody wynikłe z wykorzystania informacji zawartych w książce.

Wydawnictwo Helion

ul. Kościuszki 1c, 44-100 Gliwice

tel.: 32 2309863

e-mail: redakcja@bezdroza.pl

księgarnia internetowa: <http://bezdroza.pl>

Drogi Czytelniku!

Jeżeli chcesz ocenić tę książkę, zajrzyj pod adres:

<http://bezdroza.pl/user/opinie/?besat3>

Możesz tam wpisać swoje uwagi, spostrzeżenia, recenzję.

Wydanie III

ISBN: 978-83-283-4511-9

Copyright © Helion, 2018

• Kup książkę	• Księgarnia internetowa
• Poleć książkę	• Lubię to!
• Oceń książkę	Nasza społeczność

Spis treści

ATRAKCJE SARDYNII	8
INFORMACJE PRAKTYCZNE	13
PRZED WYJAZDEM	14
Wybór czasu podróży	14
Źródła informacji	16
Formalności	17
DOJAZD	20
Podróż samolotem	20
Podróż samochodem i promem	22
NA MIEJSCU	24
Podróżowanie po Sardynii	24
Noclegi	29
Wyżywienie	31
Aktywny wypoczynek	33
INFORMATOR A-Z	35
INFORMACJE KRAJOZNAWCZE	47
KRAJOZNAWCZE ABC	48
Geografia	48
Klimat	51
Przyroda	51
Ochrona dziedzictwa naturalnego	54
SPOŁECZEŃSTWO	62
<i>Vero Sardo</i> , czyli jaki jest prawdziwy Sardyńczyk	62
<i>La limba sarda</i> (język sardyński)	64
Problemy współczesnej Sardynii	66
Święta i festiwale	67
KULTURA I SZTUKA	75
Cywilizacja nuragijska	75
Muzyka tradycyjna	77
KUCHNIA	78
Zapach sardyńskiego chleba	78
Jagnięcina z certyfikatem i pieczone prosięta	79
Oliwki	80
Sardyńskie makarony	81

Od sardynek do bottargi – ryby w kuchni sardyńskiej	81
Sardyńskie słodkości	84
Zafferano di Sardegna D.O.P.	86
<i>Il mirto di Sardegna</i>	87
Zsiadłe mleko <i>gioddu</i>	88

ZWIEDZANIE SARDYNII 89

Cagliari	90
Nora	98

CARBONIA-IGLESIAS 100

Kopalnie w prowincji Carbonia-Iglesias	100
Park Geomineralny Sardynii	101
Grotta di San Giovanni	101
Carbonia	102
Monte Sirai	104
Świątynia Antas	106
Grotta di Su Mannau	108
Pan di Zuccheru	109
Isola Sant'Antioco	110

BARUMINI I PŁASKOWYŻ GIARA DI GESTURI 112

Barumini	113
Płaskowyż Giara	115

► Wyspa tajemnic 116

ZATOKA ORISTANO 126

Cabras	126
San Salvatore	128
San Giovanni di Sinis	129
Tharros	130
Oristano	133

RIWIERA KORALOWA 134

Alghero	135
Grotta Neptuna	139
Bosa	141
Bosa Marina	145

WYBRZEŻE PÓŁNOCNO-ZACHODNIE 147

Castelsardo	147
Skala Słonia	150

Sassari	151
Kościół Najświętszej Trójcy od Łaciatej Krowy	154
Monte d'Accoddi	155
Aggius	156
ARCHIPELAG MADDALENY	157
SZMARAGDOWE WYBRZEŻE	161
► Sardyńskie herbarium	166
WYBRZEŻE BARONII	170
Wybrzeże Siniscoli, Budoni i San Teodoro	170
Posada	174
Galtelli	177
Orosei	177
BARBAGIA I PARK NARODOWY	
ZATOKI OROSEI I GÓR GENNARGENTU	179
Oliena	179
Su Gologone	184
Valle di Lanaitho	186
Dorgali	190
Cala Gonone	191
Grotta del Bue Marino	193
Serra Orrios	194
Grotta di Ispinigoli	195
Gola di Gorropu	197
Mamoiada	197
► Murale	200
Gavoi	206
Nuoro	207
Góra Ortobene	211
Lollove	211
Bitti	211
PANORAMICZNE TRASY SARDYNII	212
Dorgali – Baunei	212
Bosa – Alghero	213
Strada di Muravera	214
SŁOWNICZEK POLSKO-WŁOSKI	217
INDEKS	221

NAJCENNIJSZE ZABYTKI, ŚWIADECTWA KULTURY

Budowle romańskie i przedromańskie

Kościół św. Jana w San Giovanni di Sinis (bizantyjski), bazylika św. Saturnina w Cagliari (bizantyjska), Torre dell'Elefante i Torre di San Pancrazio w Cagliari, bazylika św. Gawina w Porto Torres, kościół św. Piotra w Bosie, katedra w Santa Giusta, Basilica di Saccargia w Codrongianos.

Atrakcje Sardynii

Kup książkę

Poleć książkę

Kościoły gotyckie i inne ▲

Katedra Niepokalanej Marii Panny w Alghero, kościół św. Bartłomieja w Cagliari, kościół św. Franciszka w Alghero, katedra Sant'Antonio Abate w Castelsardo, kościół św. Katarzyny w Sassari (barok), kolegiata św. Anny w Cagliari (barok), kościół św. Michała w Cagliari (barok), katedra św. Mikołaja w Sassari (romanizm, gotyk, barok), kościół Matki Boskiej Betlejemskiej w Sassari (gotyk, rokoko, neoklasycyzm).

Zamki, twierdze, bastiony

Castello della Fava w Posadzie, zamek Malaspina w Bosie, zamek w Castelsardo, warowny gród Alghero (z zachowanymi w 70% murami obronnymi), bastion Saint Remy w Cagliari.

Zespoły staromiejskie

Dzielnica Casteddu w Castelsardo, dzielnice Sa Costa i Sas Conzas w Bosie.

Zabytki i stanowiska archeologiczne

Święte źródła Santa Cristina w Paulilatino i Su Tempiesu w Orune, ruiny fenicko-punickiego miasta Tharros, forteca Monte Sirai – odbudowana przez Rzymian kartagińska świątynia boga Babai w dolinie Antas, „grobowce olbrzymów” w Fonni, koło Dorgali (Sa Ena’e Thomes) oraz w pobliżu Arzacheny, grobowce zwane *domus de janas* (domy wróżek) rozsiane po całej Sardynii, osady nuragijskie: Su Nuraxi koło Barumini, Losa w Abbasanta, Serra Orrios koło Dorgali, Sa Sedda’e sos Carros w dolinie Lanaito nieopodal Olieny. ▼

Kup książkę

Poleć książkę

NAJWIĘKSZE ATRAKCJE PRZYRODNICZE

Parki narodowe

- ◆ Park Narodowy Zatoki Orosei i Gór Gen-nargentu, obejmujący tereny od wy-brzeża aż po najwyższe (1834 m n.p.m.) szczyty Sardynii;
- ◆ Park Narodowy Asinarry; Asinara to wyspa u północno-zachodnich brzegów Sardynii, znana z żyjących tu osiołków albinosów;
- ◆ Park Narodowy Archipelagu Madaleny, obejmujący wyspy zaliczane do najpiękniejszych na Morzu Śródziemnym.

Inne obszary chronione

- ◆ Porto Conte – park regionalny obejmujący jeden z najpiękniejszych zakątków Sardynii – zatokę Porto Conte między skalistymi przylądkami Capo Caccia i Punta Giglio (piękne plaże, skaliste klify, grotty);
- ◆ Sinis – półwysep z ruinami starożytnego miasta Tharros i koloniami flamingów;
- ◆ Giara di Gesturi – płaskowyż, na którym żyją sardyńskie dzikie konie;
- ◆ Przylądek Coda Cavallo i granitowa wyspa Tavolara;
- ◆ Stawy-laguny (m.in. Stagno di Cabras i Stagno di Cagliari) – objęte konwencją ramsarską obszary chroniące ptactwo osiadłe i migrujące;

Kup książkę

Poleć książkę

Skalne cuda

Roccia dell'Elefante (Skała Słonia) koło Castelsardo, Roccia d'Orso (Skała Niedźwiedzia) koło Palau, Pan di Zuccheru (Głowa Cukru) koło Manui, Rocce Rosse (Czerwone Skały) koło Arbataksu, wąwóz Su Gorropu w górach Gennargentu.

Najciekawsze jaskinie

Grotta di Ispinigoli, Grotta di Nettuno, Grotta del Bue Marino, Grotta di Su Mannau.

Kup książkę

Poleć książkę

MUZEA, EKSPOZYCJE

Najciekawsze muzea

Muzeum Archeologiczne w Cagliari, Muzeum Korala w Alghero, Muzeum Maszek Śródziemnomorskich w Mamoiadzie, Muzeum Koszykarstwa Śródziemnomorskiego na zamku w Castelsardo, Sardyńskie Muzeum Etnograficzne w Nuoro, Muzeum Noża Sardyńskiego w Arbus, Muzeum Kultury Pasterskiej w Fonni.

Inne ciekawe obiekty

- ◆ Stare kopalnie i inne nieczynne obiekty przemysłowe, zwłaszcza w prowincji Carbonia-Iglesias;
- ◆ Park „Sardegna in Miniatura” koło Barumini – przedstawiający w pomniejszeniu najważniejsze zabytki z różnych epok, współczesne budowle, a nawet pasma górskie i ciekawe sardyńskie skały.

NIEZAPOMNIANE PRZEŻYCIA

- ◆ górska wędrówka do osady nuragijskiej Monte Tiscali ponad doliną Lanaito
- ◆ spacer pośród murali w Orgosolo
- ◆ zjazd na nartach ze szczytu Bruncu Spina w górach Gennargentu
- ◆ widok świeżo okorowanych dębów korkowych
- ◆ koncert śpiewaków tenorowych w Olienie
- ◆ zejście do świętego źródła Su Tempiesu w okolicy Orune
- ◆ barwny karnawał w Mamoiadzie
- ◆ podróż Zieloną Kolejką (Trenino Verde)
- ◆ nocleg w niezwykłym hotelu Su Gologone
- ◆ podróż widokowymi trasami wzdłuż wybrzeży Sardynii
- ◆ spacer do grobowca olbrzymów Lu Coddù Vecchiu koło Arzacheny

Informacje praktyczne

Kup książkę

Poleć książkę

Przed wyjazdem

Do każdego wyjazdu musimy się przygotować. Dotyczy to również podróży na stosunkowo nieodległą włoską Sycylię. Kilka chwil spędzonych w domu nad przewodnikiem, zebranie podstawowych informacji o kraju i o tym, czego możemy się spodziewać po dojechaniu na miejsce, pozwoli uniknąć przykrych niespodzianek i w pełni cieszyć się urlopem.

WYBÓR CZASU PODRÓŻY

Dominującym żywiołem na Sycylii, który wydaje się władać nawet ognistym Słońcem, jest wiatr – najbardziej charakterystyczny element klimatu (i krajobrazu) wyspy. Mówi się, że Sycylia jest „*sempre ventilata*”; i rzeczywiście – zarówno na wybrzeżu, jak i wewnątrz wyspy zawsze czuje się powiew wiatru. Dwa charakterystyczne wiatry tej wyspy to mocny chłodny i suchy północno-zachodni mistral (*maestrale*) i południowy lub południowo-wschodni, docierający tu

znad Afryki lub Półwyspu Arabskiego, gorący i suchy *scirocco*, przynoszący wysokie temperatury.

Sycylia jest wyjątkowa pod każdym względem, także klimatycznym – właściwie każda pora roku jest odpowiednia na zwiedzanie wyspy. Wybór zależy od tego, jak zamierzamy spędzać tutaj czas. Jeśli chcemy nurkować w szmaragdowobłękitnym morzu i wygrzewać się na licznych urokliwych, różnobarwnych plażach, wybierzmy lato, jeśli źle znosimy upały, a chcemy aktywnie spędzać czas – przyjeźdźmy tu w innej porze roku.

Najlepszą porą na plażowanie i kąpiele morskie jest sycylijskie lato (od czerwca do września), ale nawet pod koniec marca, w kwietniu, maju i październiku często zdarzają się słoneczne dni, pozwalające miło spędzić czas nad morzem (osobom zahartowanym w Bałtyku woda w tych miesiącach będzie wydawała się nadal ciepła). Okres, w którym piękna słoneczna pogoda

Kup książkę

Poleć książkę

jest niemal pewna, to lipiec i pierwsza połowa sierpnia, ale plaże są wtedy bardzo zatłoczone, a ceny wysokie.

Szczególnie należy unikać połowy sierpnia, bowiem 15 sierpnia obchodzone jest w całych Włoszech Ferragosto (łac. *Feriae Augusti*, czyli „wakacje [cesarza] Augusta”) – święto plonów o pogańskim, rzymskim pochodzeniu (można je porównać ze słowiańskimi dożynkami), które zbiega się z religijnym świętem Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny. Włosi wybierają właśnie sierpień (a szczególnie tydzień, w którym obchodzone jest to święto) na wakacje. Wiąże się to też z panującymi wówczas uciążliwymi upałami, które zniechęcają do pracy. Większość sklepów, firm, biur jest wtedy zamknięta (*chiuso per ferie*). Włosi obowiązkowo świętują i masowo udają się na wypoczynek, co sprawia, że plaże i atrakcje turystyczne są oblegane.

Ci, którzy chcą przede wszystkim podziwiać w pełnym rozkwicie bogactwo natury i uwielbiają piesze wędrówki, powinni odwiedzić Sycylię wiosną (kwiecień, maj), kiedy cała wyspa staje się intensywnie zielona, wszystko kwitnie, a powietrze przesycane jest wonią (w kolejnych miesiącach można się już spodziewać pożółkłej, wysuszonej na słońcu roślinności).

Na zwiedzanie zabytków, obszarów archeologicznych, większych miast Sycylii i wiosek położonych w górach w centrum wyspy najlepszymi porami roku są wiosna i jesień, a także zima (choć trzeba się liczyć z tym, że muzea i stanowiska archeologiczne poza sezonem letnim są otwarte krócej i rzadziej, a wiele atrakcji jest dostępnych tylko po wcześniejszym dokonaniu rezerwacji). Jeśli decydujemy się na zwiedzanie Sycylii poza sezonem, koniecznie musimy się upewnić, czy dany obiekt, restauracja czy hotel są czynne w tych miesiącach.

Ostatnio coraz więcej popularnych miejsc można odwiedzać przez cały rok (w okresie zimowym zmieniają się tylko godziny otwarcia).

Osobom pragnącym poznać tradycyjne święta i zwyczaje mieszkańców należy szczególnie polecić Wielkanoc i okres karnawału (od połowy stycznia do środy popielcowej), a także miesiące od września do grudnia, kiedy organizowany jest mający już wieloletnią tradycję cykl imprez Autunno in Barbagia (Jesień w Barbagii), pozwalający odkryć prawdziwe oblicze Sycylii. Warto też rozważyć przyjazd w okresie od maja do czerwca, kiedy odbywa się Wiosna w Ogliastrze, Baronii i Marghine (regiony północno-wschodniej Sycylii), choć i w innych miesiącach niemal zawsze można trafić na jakieś lokalne święto (zob. *Święta i festiwale*, s. 67).

Miłośnicy wspinaczki, górskiej turystyki, jazdy konnej, sportów rowerowych powinni przyjechać wiosną, jesienią lub zimą. Na narty na Sycylię warto wybrać się w styczniu, lutym i marcu.

Temperatury na Sycylii

Miesiąc	Temp. min. [°C]	Temp. maks. [°C]
Styczeń	6	14
Luty	7	15
Marzec	9	17
Kwiecień	10	20
Maj	14	23
Czerwiec	18	28
Lipiec	20	30
Sierpień	21	32
Wrzesień	17	28
Październik	15	23
Listopad	11	19
Grudzień	8	16

Krajoznawcze ABC

GEOGRAFIA

Sardynia to po Sycylii druga co do wielkości wyspa Włoch i całego Morza Śródziemnego. Od Korsyki dzieli ją 12 km, od wybrzeży Afryki ok. 180 km, a od najbliższego włoskiego miasta na kontynencie – Argentario w Toskanii – ok. 190 km. Stolicą Sardynii jest Cagliari, a do najważniejszych miast oprócz stolicy należą: Sassari, Olbia, Nuoro, Oristano, Alghero. Wyspa podzielona jest na osiem prowincji: Olbia-Tempio, Cagliari, Nuoro, Sassari, Oristano, Ogliastra, Medio-Campidano i Carbonia-Iglesias. Na wyspie funkcjonuje również historyczny podział na 29 subregionów (Barbagia, Gallura, Baronia, Campidano, Nurra i in.). Do przybrzeżnych wysp Sardynii należą: wyspy Archipelagu Maddaleny u północno-wschodniego wybrzeża, Asinara na północnym zachodzie, San Pietro i Sant'Antioco na południowym zachodzie, a także mniejsze wyspy: Tavolara i Molara w pobliżu Olbii, Foradada obok przylądka Caccia, Isola dei Cavoli w okolicach przylądka Carbonara i wiele innych.

Sardynię oblewają wody Morza Śródziemnego, w tym – od wschodu – będące

jego częścią Morze Tyrreńskie. Sardyńskie wybrzeże to ok. 2 tys. km bardzo urozmaiconej linii brzegowej, z plażami uchodzącymi za najpiękniejsze we Włoszech. Na północnym wschodzie, między Costa Smeralda a Costa Paradiso, dominują granitowe skały o fantazyjnych kształtach (np. Capo Testa), głęboko wcinające się w łód zatoczki często z małymi, ukrytymi wśród granitów, cudownymi plażami. Śliczne są małe plaże wysp Archipelagu Maddaleny. Im dalej na północny zachód, tym plaże stają się szersze, a skały granitowe ustępują miejsca trachitowym. Na południowym zachodzie w okolicy Costa Verde można podziwiać wysokie do 50 m, porośnięte makią piaszczyste wydmy (plaża Piscinas). Wybrzeża wysp Sant'Antioco i San Pietro są skaliste i urozmaicone. Południowa Costa del Sud to najbardziej dzikie plaże Sardynii, zwłaszcza południowo-zachodni pas między szmaragdową zatoką Chia a Oristano. Piękna i trudno dostępna jest część wybrzeża wschodniego między Orosei a Arbatax. Do wielu niedostępnych zatoczek można dostać się tylko pieszo lub od strony morza. Często w stromych i wysokich klifach

Kup książkę

Poleć książkę

Sardynia w liczbach

Pełna nazwa polska: Region Autonomiczny Sardynii

Pełna nazwa oryginalna: Regione Autonoma della Sardegna, Regione Autònoma de Sardigna

Ustrój polityczny: region autonomiczny Włoch

Języki urzędowe: włoski, sardyński

Stolica: Cagliari

Powierzchnia: 24 090 km² (rozciągłość południkowa: 270 km, rozciągłość równoleżnikowa: 145 km)

Ludność: 1672 tys.

Gęstość zaludnienia: 69 os./km²

Główne miasta: Cagliari (158 tys.), Sassari (126,5 tys.), Quartu Sant'Elena (69 tys.), Olbia (55 tys.), Alghero (44 tys.), Nuoro (36 tys.), Oristano (32 tys.), Selargius, Carbonia, Iglesias (po ok. 30 tys.)

Długość linii brzegowej: 1849 km

Najwyższy szczyt: La Marmora (1834 m n.p.m.)

Domena internetowa: it.

Prefiks: +39 070, 079, 0781-0785, 0789

znajdują się grotty, m.in. Grotta di Nettuno na Capo Caccia, Bue Marino i Grotta del Fico w zatoce Orosei. Północno-wschodnie wybrzeże to głównie długie piaszczyste plaże, tu i ówdzie urozmaicone urokliwymi granitowymi skałami.

Charakterystyczną cechą sardyńskiego wybrzeża są **przybrzeżne stawy-laguny**, które kiedyś były zmorą mieszkańców, ponieważ zadamowił się w nich gatunek komara roznoszący malarię (dopiero po II wojnie światowej uporano się z tym problemem). Dzisiaj są to bogate ekosystemy, z siedliskami ptactwa (m.in. flamingów). Największe stawy

przybrzeżne położone są głównie w rejonie Oristano: Stagno di Cabras (największy na wyspie), Santa Giusta i Marceddi, w rejonie Cagliari: Molentargius wraz z terenami podmokłymi, San Teodoro i inne mniejsze, znajdujące się na obszarach nizinnych.

Na Sardynii znajduje tylko jedno **naturalne jezioro**. Jest nim Lago Baratz, urocze maleńkie jeziorko nieopodal Porto Ferro na północno-zachodnim wybrzeżu wyspy. Pozostałe sardyńskie „jeziora” są wynikiem działalności człowieka. Największym sztucznym zbiornikiem na wyspie jest powstałe na początku XX w. Lago Omodeo (prowincja

Kup książkę

Poleć książkę

Cagliari

Otoczone lagunami, nadmorskie Cagliari (Casteddu; ok. 158 tys. mieszkańców) jest stolicą Sardynii i największym ośrodkiem gospodarczym i kulturalnym wyspy. Miasto szczyci się długą historią i wieloma cennymi zabytkami.

HISTORIA

Starożytne Karalis zostało założone przez Fenicjan w VIII–VII w. p.n.e., a następnie rozbudowane przez Kartagińczyków. Po pierwszej wojnie punickiej wraz z całą Sardynią i Koryką zostaje w 238 r. p.n.e. opanowane przez Rzymian. Za rządów Pizańczyków i Aragończyków ukształtowała się główna dzielnica, Castello. Pozbawieni praw obywatelskich mieszkańcy żyli w otoczonych murami dzielnicach Stampace i Villanova (dzisiaj jest to ścisłe centrum), a do Castella mogli wchodzić tylko za dnia. Mury zburzono w 1862 r. W epoce nowożytnej na wygląd miasta wpłynęła architektura piemoncka.

WARTO ZOBACZYĆ

Serce Cagliari – **dzielnica Castello** – leży pośrodku miasta na skalistym wzgórzu. Spacer można zacząć od wspinaczki schodami z Piazza Costituzione poprzez **Bramę Lwów** (Porta dei Leoni) do **bastionu Saint Remy** (można też wjechać windą). Bastion wzniesiono w stylu neoklasycznym w latach 1899–1902, wykorzystując pozostałości bastionów hiszpańskich. Składa się on z dwóch tarasów: Umberto I i Santa Caterina. Z tarasu Umberto I roztacza się piękna panorama na morze, laguny, Diabelskie Siodło (Sella del Diavolo) i góry. Stoi tu także neoklasyczny **pałac Boyd** (1840).

Z bastionu w głąb dzielnicy prowadzi nas Via Università (stoi przy niej XVIII-wieczny budynek jednego z dwóch sardyńskich uniwersytetów – założonego w 1626 r. Uniwersytetu Cagliari), którą dochodzimy do **Wieży Słonia** 🐘 **Torre dell'Elefante**; czynne: codz. 10.00–20.00; bilety: 3 EUR, ulg. 2 EUR; obiekt

może być czasowo zamknięty, zaprojektowanej przez Giovanniego Capulę i wzniesionej przez Pizańczyków w 1307 r. (Capula jest też autorem dwa lata starszej, bliźniaczej wieży San Pancrazio stojącej kilkaset metrów na północ, przy Piazza dell'Indipendenza). Na wystającej z fasady półce umieszczony jest rzeźbiony stół – symbol miasta.

Kierując się na wschód, możemy dojść do **ulicy Alberta Lamarmory** – przy której działają warsztaty rzemieślnicze i sklepiki z antykami – oraz, przechodząc np. przez Piazza Carlo Alberto, do pobliskiej ★ **katedry** ⓘ **Cattedrale di Santa Maria, Piazza Palazzo**, www.duomodicagliari.it; **zwiedzanie: dni robocze 8.00–13.00 i 16.00–20.00, święta 8.00–13.00 i 16.30–20.30**. Zbudowana w XIII w. w stylu romanizmu pizańskiego, w ciągu wieków była wiele razy przebudowywana, dzięki czemu dzisiaj możemy podziwiać mieszankę stylów, m.in. gotyckiego, barokowego i neoromańskiego. Wnętrze o trzech nawach wzbogacają polichromiczne marmury, rzeźby lwów i dwa rzeźbione pulpit autorstwa Guglielma da Pisa (XII w.).

Na Piazza Palazzo po prawej stronie katedry znajduje się **Palazzo di Città** z XIV w., który był siedzibą rządu miasta od średniowiecza aż do pierwszych lat XX w. W XVIII w. został odrestaurowany w stylu baroku piemonckiego. Dzisiaj mieści się tutaj **muzeum miejskie** ⓘ www.museicivicagagliari.it, czynne: 1 IX–31 V wt.–nd. 10.00–18.00, 1 VI–31 VIII 10.00–21.00; bilet: 4 EUR, ulg. 2,50 EUR, bilet łączony z Muzeum Sztuki Syjamskiej i Miejską Galerią Sztuki: 8 EUR i 4 EUR, organizujące wystawy sztuki współczesnej. Natomiast po lewej stronie katedry wznosi się **Pałac Królewski** (Palazzo Reale lub Palazzo Regio/Vicerigio), zbudowany już za czasów panowania na wyspie Aragończyków w XIV w., jednak to rząd Piemontu rozbudował go i nadał mu dzisiejszy wygląd.

▲ Porta San Pancrazio

Dzisiaj w budynku mieści się siedziba prowincji Cagliari i prefektury (wstęp wolny).

Po zwiedzeniu tej części miasta warto skierować się wzdłuż Via Martini do najważniejszego kompleksu muzeów w Cagliari – Cittadella dei Musei. Przed wejściem na Piazza Arsenale zobaczymy drugą średniowieczną wieżę – **Torre di San Pancrazio** z 1305 r.

Cittadella dei Musei na Piazza Arsenale to jeden z najważniejszych zespołów muzealnych na wyspie. W jego skład wchodzi: Narodowe Muzeum Archeologiczne, Pinakoteka, Muzeum Sztuki Syjamskiej i Muzeum Etnograficzne – kolekcja Luigiego Cocca. Sama budowla to wzniesiona przez Hiszpanów cytadela, która za czasów piemonckich służyła jako arsenał.

Museo Archeologico Nazionale ⓘ www.museoarcheocagliari.beniculturali.it; czynne: wt.–nd. 9.00–20.00; pn. zamkn.; kasa czynna do 19.15; bilet 7 EUR, ulg. 3,50 EUR, bilet łączony z Pinacoteca Nazionale – 9 EUR, w 1. nd. miesiąca wstęp wolny, to najbogatsze muzeum na Sardynii, które gromadzi zbiory z całej wyspy

z okresu od neolitu do wczesnego średniowiecza. Warto zobaczyć posąжки Bogini-Matki, przedmioty ceramiczne z epoki przednuragijskiej, brzoń i statuetki z brzoń z okresu cywilizacji nuragijskiej przedstawiające pasterzy, wojowników, kapłanów oraz miniaturowe łodzie.

Z kolei **Pinacoteca Nazionale** www.pinacoteca.cagliari.beniculturali.it; czynne: wt.–nd. 9.00–20.00, kasę zamyka się o 19.15, bilet 4 EUR, ulg. 2 EUR, bilet łączony z Museo Archeologico Nazionale: 9 EUR, gromadzi dzieła współczesnej sztuki i rzeźby, obrazy malarzy katalońskich, flamandzkich

i sardyńskich, herby, przedmioty sakralne, w tym także XV- i XVI-wieczne retabula pochodzące z sardyńskich kościołów (które stanowią najbardziej interesującą część kolekcji).

Muzeum Sztuki Syjamskiej **Museo d'Arte Siamese** Stefano Cardu; www.museo-icivivicagliari.it; czynne: 1 IX–31 V wt.–nd. 10.00–18.00, 1 VI–31 VIII wt.–nd. 10.00–13.00 i 17.00–20.00, kasa jest zamykana 30 min przed zamknięciem muzeum; bilet 2 EUR, ulg. 1 EUR, bilet łączony z Palazzo di Città i Miejską Galerią Sztuki: 8 EUR i 4 EUR prezentuje wyjątkową w Europie kolekcję dzieł sztuki Wschodu: malowideł na jedwabiu, srebrnych monet, broni i statuetek z kości słoniowej z krajów dalekiej Azji, a zwłaszcza z Tajlandii. Muzeum powstało w 1914 r., kiedy Stefano Cardu podarował część swojej kolekcji miastu.

Warto także zwiedzić **Muzeum Etnograficzne – Collezione Luigi Cocco** www.cagliariturismo.it, czynne: wt.–nd. 9.00–20.00, wstęp wolny. Kolekcja Luigiego Cocco to zbiór ok. 2 tys. przedmiotów związanych z kulturą sardyńską pochodzących głównie z 2. poł. XIX w. i 1. poł. XX w.; obejmuje m.in. 731 wyrobów z tkanin i 1266 sztuk biżuterii, a także narzędzia, meble i rzeźby.

Z cytadeli wzdłuż Viale Buon Cammino można udać się na spacer do **ogrodów miejskich**, gdzie znajduje się **Miejska Galeria Sztuki** **Galleria Comunale d'Arte**, Viale San Vincenzo 2; www.museoicivivicagliari.it; czynne: 1 IX–31 V wt.–nd. 10.00–18.00, 1 VI–31 VIII wt.–nd. 10.00–20.00, kasa zamykana 30 min przed zamknięciem galerii; bilet: 6 EUR, ulg. 2,50 EUR, bilet łączony z Palazzo di Città i Muzeum Sztuki Syjamskiej 8 EUR i 4 EUR. Zgromadzone są tutaj obrazy XX-wiecznych sardyńskich artystów oraz kolekcja Francesca Paola Ingrao – obrazy

i rzeźby reprezentujące sztukę włoską od połowy XIX po koniec XX w.

Stampace jest jedną z dzielnic okalających Castello, od średniowiecza zamieszkiwaną przez bogatsze rodziny. Warto zatrzymać się w barokowym **kościółce św. Michała** z końca XVIII w. Obok wejścia do świątyni znajduje się antyczna brama miejska (zachowano ją podczas rozbioru murów miasta), a tuż przy bramie stoi **wieża św. Michała** (Torre di San Michele) z 1293 r.

W Stampace znajdują się także **ruiny amfiteatru rzymskiego** **Anfiteatro Romano**, Viale Sant'Ignazio da Laconi; www.beniculturalicagliari.it; czynne: codz. 10.00–14.00 i 15.00–19.00; bilet 3 EUR, ulg. 2 EUR. Amfiteatr w Cagliari jest jednym z najważniejszych obiektów rzymskiej Sardynii; leży w naturalnej dolinie na południowym stoku wzgórza Buon Cammino i częściowo wykuty jest w skale. Pochodzi z przełomu I i II w. n.e. Mieściło się w nim 10 tys. widzów.

W okolicy amfiteatru znajduje się założony w 1865 r. **ogród botaniczny** **Orto Botanico di Cagliari**, Viale S. Ignazio da Laconi 9–11, www.ortobotanicoitalia.it/sardegna/cagliari; czynne: IV–X wt.–nd. 9.00–18.00, XI–III wt.–nd. 9.00–14.00; wstęp: 4 EUR, ulg. 2 EUR. Zajmuje 5 ha, zaprojektowany i zarządzany jest przez Uniwersytet w Cagliari. Obecnie znajduje się tutaj ok. 2 tys. gatunków roślin, pochodzących głównie z rejonu Morza Śródziemnego, a także rośliny tropikalne i sukulentki.

Najbardziej znanym kościołem w dzielnicy Stampace jest **Chiesa di Sant'Eufisio**. Obecna barokowa konstrukcja kościoła pochodzi z XVIII w., jednak pierwsza świątynia powstała w tym miejscu prawdopodobnie już w V w. Wzniesiono ją ponad jaskinią, w której za panowania Dioklecjana miał być więziony św. Efizjusz, zanim w 303 r. zginął męczeńską śmiercią w miasteczku Nora.

Carbonia-Iglesias

O tym, że Sardynia jest kopalnią skarbów, można przekonać się najdobitniej w prowincji Carbonia-Iglesias, gdzie od 1998 r. realizowany jest projekt Parku Geomineralnego Sardynii. Region ten obfituje w atrakcje przyrodniczo-krajoznawcze: stare kopalnie, niezwykle jaskinie, zabytki z okresu dominacji fenicko-punickiej (jak świątynia Antas i forteca Monte Sirai), pomniki przyrody (jak skała Pan di Zuccherò) oraz piękne piaszczyste plaże: Piscinas, Portixeddu, Buggeru, Cala Domestica, Spiaggia di Mezzo i in. Niedaleko stąd także na wyspy Sant'Antioco i San Pietro.

KOPALNIE W PROWINCJI CARBONIA-IGLESIAS

W latach 80. XX w., po około 8 tys. lat eksploatacji (niektóre złoża i wyrobiska znane były już w najdawniejszych czasach, w epoce nuragijskiej), zaczęto zamykać, jedną po drugiej, stare kopalnie Sardynii. Silnie zasiarczony

węgiel kamienny z Sulcis okazał się materiałem mało opłacalnym w wydobywaniu, poza tym niezgodnym z dyrektywami europejskimi i protokołem z Kioto. Natomiast złoża ołowiu, cynku i miedzi wyczerpały się. Zainteresowanie stopniowo przeniosło się na glinę, kaolin i skałki – surowce wykorzystywane w przemyśle ceramicznym i przy produkcji materiałów ogniotrwałych.

Najwięcej opuszczonych osad górniczych, studni, szybów – miejsc ważnych nie tylko dla przemysłu wydobywczego, ale także dla całej historii i kultury Sardynii – pozostało w regionie Carbonia-Iglesias. Na szczęście to dziedzictwo, swoista „archeologia przemysłowa”, nie zostało pozostawione same sobie (choć nadal jego utrzymanie i ochrona wymaga ogromnych środków i wielkiego nakładu pracy) – objęto je projektem Parku Geomineralnego Sardynii (www.parcogeominerario.eu). Kopalnie, ale przede wszystkim pracujący niegdyś w nich ludzie, „czarni od drobnego pyłu węglowego, który

Kup książkę**Poleć książkę**

wdzierał się do porów ich skóry od wczesnej młodości”, jak pisał Giuseppe Dessi w *Paese d'ombre* (*Kraina cieni*, pol. wyd. 1975), mają szansę nie popaść w zapomnienie.

PARK GEOMINERALNY SARDYNII

Park Geomineralny Sardynii (Parco Geominerario Storico e Ambientale della Sardegna; www.parcogeominerario.eu) został założony w 1998 r. (z oficjalną siedzibą w Iglesias od 2001 r.), jako pierwsza tego rodzaju jednostka w Europie, powołana w 1997 r. przez UNESCO dla ochrony historii i środowiska stref wydobywania surowców mineralnych.

Park obejmuje osiem głównych obszarów i ok. 2 tys. mniejszych stanowisk rozsianych po całej Sardynii. Niektóre z nich można już odwiedzać. Ze 169 kopalni aż 113 znajduje się w regionie Sulcis-Iglesiente-Guspinese. W 2006 r. pojawiło się wiele budzących kontrowersje ogłoszeń o sprzedaży kopalni

(będących dziedzictwem kulturowo-historycznym wyspy) osobom prywatnym, jednak z powodu małego zainteresowania i wysokich kosztów restauracji i utrzymania plany spęły na niczym. Prace nad rewitalizacją trwają, jak np. te w kopalni siarki (Miniera di Su Zurfuru) pod Fluminimaggiore, finansowane ze środków Unii Europejskiej.

GROTTA DI SAN GIOVANNI

Grotta di San Giovanni (Jaskinia Świętego Jana) znajduje się niedaleko miasteczka Domusnovas. Ma 850 m długości i jest jedyną grota, przez którą przebiega droga asfaltowa (do niedawna można było przejechać przez nią samochodem; obecnie jest zamknięta dla ruchu drogowego, ale można ją zwiedzać bezpłatnie na piechotę). A warto, bo występujące tu formy naciekowe (stalaktyty i stalagmity) są równie ciekawe jak te znajdujące się w bardziej znanych (i płatnych) jaskiniach na Sardynii. Grota jest oświetlona.

Kup książkę

Poleć książkę

Carbonia

To największe (30 tys. mieszkańców) i zarazem najmłodsze miasto w regionie Iglesias-Sulcis, zaprojektowane od podstaw w latach 1937–38 przez rząd faszystowski obok rozwijającej się intensywnie wielkiej kopalni Serbariu. Nazwa miasta pochodzi oczywiście od słowa *carbone*, co po włosku oznacza węgiel.

Wiele budowli w mieście reprezentuje faszystowskie spojrzenie na architekturę. Dla osób zainteresowanych planowaniem przestrzennym i historią architektury odwiedzenie tego miasta na pewno nie będzie stratą czasu. Szczególnie warto przejść się na Piazza Roma – główny plac Carbonii,

Noże z Arbus

Będąc w okolicy Iglesias, warto wybrać się do miasteczka Arbus, by odwiedzić miejscowego nożownika (*il coltellinaio*) i przekonać się, że określenie to ma wydźwięk jak najbardziej pozytywny. W miasteczku od końca lat 70. działa Coltelleria Arburesa, zakład rzemieślniczy, w którym wytwarza się noże – przedmioty codziennego użytku sardyńskich pasterzy i rolników, bardzo często będące także unikatowymi dziełami sztuki. Najbardziej poszukiwanym wzorem jest nóż typowy dla tej okolicy, nazywany *coltello a pancia*, czyli... „nóż w brzuch” – staromodny, z trzonkiem wykonanym z rogu i ostrzem w kształcie liścia lauru. Gama wyrobów pracowni w Arbus jest bardzo różnorodna, od prostych noży kuchennych po ozdobne noże dla kolekcjonerów, z rzeźbionymi rogowymi rękojeściami przedstawiającymi jelenia, dzika, muflona, orla czy flaminga. Mogą one być

doskonałą (choć na pewno nie najtańszą) pamiątką z Sardynii.

Rzemieślnik, kolekcjoner i wielki miłośnik noży Paolo Pusceddu stworzył w Arbus

Muzeum Noża Sardyńskiego **Museo**

del Coltello Sardo; **Via Roma 15**; **[www.mu-](http://www.mu-seodelcoltello.it)**

seodelcoltello.it. Muzeum mieści się w od-

restaurowanym XVIII-wiecznym domu.

Można tu obejrzeć rekonstrukcję dawnego

warsztatu nożownika z oryginalnym XIX-

wiecznym wyposażeniem. W czterech sa-

lach wystawowych prezentowane są noże:

zarówno stare, XVI-wieczne, jak i współcze-

sne – wyraz artystycznej ekspresji rzemieślników sardyńskich. Niezwykłymi ekspona-

tami są dwa noże stworzone przez samego

Paola Pusceddu, które znalazły się w *Księd-*

ze rekordów Guinnessa. Jeden z nich, wpi-

sany do księgi w 1986 r. jako największy nóż

na świecie, ma 3,35 m długości i waży 86

kg; drugi, doceniony w 2002 r. jako najcięż-

szy, waży 295 kg. Ostrze tego ostatniego

wykonane jest ze stali nierdzewnej, a ręko-

jeść z paduku – twardego, czerwonego

drewna otrzymywanego z afrykańskich

drzew sandalinu.

Z rzemieślniczej produkcji noży na Sardy-

nii słynie także Pattada leżąca pomiędzy

Sassari a Olbią.

PROGRAM PARTNERSKI

GRUPY WYDAWNICZEJ HELION

1. ZAREJESTRUJ SIĘ
2. PREZENTUJ KSIĄŻKI
3. ZBIERAJ PROWIZJĘ

Zmień swoją stronę WWW
w działający bankomat!

Dowiedz się więcej i dołącz już dzisiaj!

<http://program-partnerski.helion.pl>

GRUPA WYDAWNICZA

 Helion SA

Travelbook to Twój niezastąpiony towarzysz podróży. Wskaże Ci najważniejsze atrakcje, podpowie, czego szukać poza głównymi szlakami, i wprowadzi w świat miejscowych obyczajów. Znajdziesz w nim opisy najciekawszych regionów i miast, a sprawdzone informacje praktyczne umożliwią staranne zaplanowanie podróży.

Sardynia

To wyspa, którą można zwiedzać tygodniami, a mimo to opuszczać ją z odczuciem niedosytu. Tajemnicze relikty prehistorycznych cywilizacji i niezliczone zabytki późniejszych epok odnajdziemy tu niemal na każdym kroku. A to dopiero początek atrakcji! Złote plaże, dzikie pasma górskie, barwnie obchodzone święta, znakomita śródziemnomorska kuchnia, zakrapiana wybornymi oliwą i winem – wszystko to może sprawić, że dla Sardynii kompletnie stracimy głowę...

Wyspa pełna tajemnic

Malownicze krajobrazy

Średniowieczne miasta

Niesamowite nuragi

Urzekające parki narodowe

Specjały zdrowej kuchni

Księgarnia internetowa:
<http://bezdroza.pl>

Zamówienia telefoniczne:
0 801 339900
0 601 339900

Sprawdź najnowsze promocje:
• <http://bezdroza.pl/promocje>
Przewodniki najchętniej czytane
• <http://bezdroza.pl/bestsellery>
Zamów informator podróżniczy:
• <http://bezdroza.pl/newsletter>

Helion SA
ul. Kościuszki 1c, 44-100 Gliwice
tel.: 32 230 98 63
e-mail: bezdroza@bezdroza.pl
<http://bezdroza.pl>

ebook dostępny wyłącznie na:

ebookpoint.PL

ISBN 978-83-283-4511-9

Cena 26,90 zł